

FRANCESC DE B. MOLL I LA NORMATIVA

Entre la variadíssima activitat que Francesc de B. Moll va dur a terme en el camp lingüístic, m'he de referir a la seva tasca com a difusor, entre nosaltres, de la gramàtica normativa, o bé, si ho preferiu, com a professor de gramàtica. En el segle actual, ja no hi havia cap escola pública on s'ensenyàs d'escriure correctament als mallorquins la llengua que parlaven cada dia. Només per iniciativa personal, qualcun n'aprenia en privat, quasi sempre en règim autodidàctic. Els llibres d'En Moll foren un material utilíssim, no sols per la claredat expositiva i altres valors pedagògics, sinó per l'adequació a les necessitats particulars dels usuaris.

La seva primera aportació a l'ensenyança de la normativa degué esser l'opuscle titulat *Ortografia mallorquina segons les normes de l'Institut*, publicat per la mateixa editorial del *Diccionari*, l'any 1931. És sabut que els primers toms d'aquest no s'ajustaven a les normes ortogràfiques promulgades per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1913, generalment acceptades. Va esser un error de Mossèn Alcover, ben gratuït ja que obeïa a motius purament personals i subjectius. En Moll, principal col·laborador de Mossèn Alcover en la redacció del *Diccionari*, veia ben clars els inconvenients d'aquella pràctica, i el pregava perquè consentís a canviar l'ortografia. N'Alcover en devia comprendre la conveniència, però un excés d'amor propi li impedia cedir. Se va limitar a donar permís al seu successor per a canviar quan ell seria mort. Per tenir una prova d'aquella autorització, En Moll li va proposar la publicació de l'*Ortografia*, la qual va tenir tan bona acollida que, esgotats els mil exemplars de la primera tirada, aquell mateix any se n'imprimiren mil cinc-cents exemplars més.

Però no n'hi havia prou amb unes normes ortogràfiques per a escriure amb correcció mitjana. Aquella primera obreta, doncs, demanava un complement que tractàs qüestions de morfologia i de sintaxi elemental. Iniciada la col·lecció «Les Illes d'Or», en constituïren el nº 15 els *Rudiments de Gramàtica Preceptiva per a ús dels escriptors baleàrics* (1937). Com se desprèn del títol, consisteix en un manual molt elemental de gramàtica, que fou objecte de reedicions. Les darreres, per cert, n'alteraren lleugerament el nom: en lloc de *Preceptiva*, hi llegim *Normativa*.

L'any 1968, i dins la més novella col·lecció «Raixa» (nº 72), hi apareixia la *Gramàtica catalana, referida especialment a les Illes Balears*, la qual, si bé segueix els mateixos criteris i pautes generals dels *Rudiments*, resulta tan reformada i ampliada respecte d'aquests que la podem considerar una obra nova. Per raons diverses, haurà constituït la darrera paraula de l'autor en qüestió de normativa. Per això caldrà comentar-la amb cert deteniment. Comencem pel nom.

Fins en aquesta edició, no apareix explícit en el títol del llibre el nom de «catalana» aplicat a la llengua. Se tractava d'un procediment tàctic encaminat a no topar massa frontalment amb els prejudicis del públic al qual anava destinada. El títol d'un llibre, tan decisiu a l'hora de fer-ne decidir els compradors, no pot contenir una explicació extensa, que només podria donar-se en el text. Si fou possible, l'any 1968, que la *Gramàtica* se presentàs com a catalana a la portada mateixa, degué esser perquè els usuaris ja tenien més informació sobre la identitat de la llengua que parlaven. De tota manera, no hem de pensar que el canvi de nom respongués a un canvi d'actitud per part de l'autor respecte de la unitat de la llengua catalana, que ni ell ni Mossèn Alcover no impugnaven, però no sols la reconeixien i proclamaven, sinó que la prenien com a principi fonamental de la seva obra.

Tant la primera versió de la *Gramàtica* com la segona, ja ho hem vist, duen un subtítol que especifica la seva particularitat: la referència a l'àmbit insular. Això també podria fer pensar en un cert caràcter dissident. L'explicació, però, n'és tota una altra, i la dóna ell mateix en el pròleg de 1968: «cal tenir present que els problemes lingüístics d'un mallorquí no són els mateixos d'un valencià, i que ni els d'un valencià ni els d'un mallorquí són els mateixos d'un català de Tarragona o Lleida [...] i segons com siguin en cada cas, cal exposar-los per fer veure la part que cal superar del dialectalisme respectiu.»

Si comparem les regles de Moll amb les d'una gramàtica convencional, de les publicades al Principat, elaborades pensant sobretot en parlants del català central, hi trobarem certament algunes diferències, en especial entre els paradigmes de les conjugacions del verbs. ¿Ho hem de veure con una

desviació de la normativa comuna? No. Hi ha una explicació no tan simplista i sí més ajustada a la realitat. No és que En Moll propugni una desviació respecte de la norma, sinó que intenta fer la norma prou àmplia perquè pugui incloure aquelles formes pròpies del parlar de les Illes Balears que hauríem de considerar admissibles d'acord amb els criteris generals de correcció en què s'inspira la normativa comuna. Dit d'altra manera: hi ha formes del parlar baleàric, no contempla- des expressament per la gramàtica general del català, però que no podríem considerar rebutjables d'acord amb els principis que la inspiren.

Aleshores, la de Moll dona per bones aquestes formes, al costat de les més generals. En poden servir d'exemple, les formes en *-am*, *-au* de la 1ª i 2ª persones del plural del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació. A Mallorca, deim *cantam* i *cantau*, i no *cantem* i *canteu*, com en el català peninsular, i que són les explícitament reconegudes de la gramàtica oficial. Doncs bé, *cantam* i *cantau* són les formes que trobam en el paradigma de la *Gramàtica* de Moll. Per què? Ell mateix ho explica: «Aquestes són les formes clàssiques, les úniques usades del poble

i dels grans escriptors baleàrics i les més recomanables pel fet de mantenir la distinció dels presents d'indicatiu i de subjuntiu, que d'altra manera resulten confosos en una sola forma». Com veim, aplica alhora el criteri de tradició i el criteri lògic. La llengua dels clàssics va inspirar moltes vegades la normativa de Pompeu Fabra, i era el model que ell proposava als escriptors dels diversos territoris de

llengua catalana, en el seu text de 1920 titulat *La tasca dels escriptors valencians i balears*:

«Molts valencians i balears creuen encara que l'obra d'unificació del català escrit suposaria la supeditació de llurs varietats dialectals al català de Catalunya. No, no es pretén de supeditar cap varietat a una altra: es tracta simplement que dins cadascuna de les tres grans regions de llengua catalana, es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua. Cadascuna d'elles té els seus clàssics dins la nostra gran literatura medieval: que cadascuna els prengui per models per depurar i redreçar la seva varietat dialectal; i això sol faria que, sense sortir-nos els uns i els altres del «nostre» català, ens trobaríem escrivint modalitats no pas molt diferents d'una sola llengua literària.» (Subratllat meu.)

Talment aquesta és la directriu inspiradora de la *Gramàtica* de Moll. Tornant a l'exemple citat, cal advertir que la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en el seu Full Informatiu nº 3, de 15 de juny de 1962, publicava l'acord pel qual s'admetien en el paradigma dels verbs de la 1ª conjugació, les formes en *-am* i *-au* del present d'indicatiu i les formes en *-as*, *-assis*, etc. (*cantàs*, *cantassis*, etc.) de l'imperfet de subjuntiu; decisió que venia a confirmar que les solucions de Moll eren

raonables i encertades.

Avui, la *Gramàtica* de Moll és una autoritat que tenen prou en compte els qui assumeixen la responsabilitat de dictar les normes generals del bon ús de la llengua catalana.

Josep A. GRIMALT

PUBLICACIÓ ANEXA AL «DICIONARI CATALÀ-VALENCIA-BALEAR»

ORTOGRAFIA MALLORQUINA

segons les normes de l'Institut
adequada al llenguatge de totes les Balears

PER

FRANCESC DE B. MOLL

SEGONA EDICIÓ AUGMENTADA

Palma de Mallorca
Impremta de Mn. ALCOVER
1931